

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

נעמי וכלותיה

למגילת רות (על פי שיעורים של ד"ר יעל ציגלר)

הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִיְתָה שָׁמָּה וְשִׁתִּי כְּלִתְיָה עִמָּה וְתִלְכָנָה
בְּדָרֶךְ לָשׁוּב אֶל אָרֶץ יְהוּדָה.

8. רות רבה ב כב :

ותאמר רות אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך, מהו אל
תפגעי בי, אמרה לה לא תחטא עלי לא תסבין פגעיך
מני, לעזבך לשוב מאחריך, מכל מקום דעתי להתגייר
אלא מוטב על ידך ולא ע"י אחרת כיון ששמעה נעמי כך
התחילה סודרת לה הלכות גרים

9. אוצר המדרשים אייזנשטיין עמ' 486 :

כ"ג נשים ישרות גדולות בצדקות היו בישראל, ואלו הן:
שרה רבקה רחל ולאה, יוכבד מרים, ה' בנות זלפחד,
דבורה, אשת מנוח, חנה, אביגיל, אשה התקועית היא
אשה חכמה, האלמנה של אליהו, השונמית, יהושבע,
חולדה, נעמי...

10. רות רבה ב ז :

ותצא מן המקום אשר היתה שמה, ותצא, וכי לא יצאתה
משם אלא היא והלא כמה גמלים יצאו כמה חמרים
יצאו ואת אמרת ותצא, ר' עזריה בשם ר' יהודה בר'
סימון גדול שבעיר הוא זיוה והוא הודה והוא הדרה והוא
שבחה, פנה משם פנה זיוה פנה הודה פנה הדרה פנה
שבחה

11. רש"י רות א' ז :

ותצא מן המקום - למה נאמר הרי כבר נאמר ותשב
משדה מואב ומהיכן תשוב אם לא תצא מן המקום
שהיתה שם אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום ניכרת
ועושה רושם פנה זיוה פנה הדרה פנה שבחה של עיר
וכן יוצא יעקב מבאר שבע

12. בראשית כ"ח ה-י :

וַיִּשְׁלַח יַצְחָק אֶת יַעֲקֹב וַיִּלְךְ פְּדָנָה אָרָם... וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב
אֶל אָבִיו וְאֶל אִמּוֹ וַיִּלְךְ פְּדָנָה אָרָם... וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר
שֶׁבַע וַיִּלְךְ חֲרָנָה

1. רש"י לרות א ג :

ואמר איש נעמי כלומר לפי שהוא היה איש נעמי ושולט
עליה והיא טפלה לו לכן פגעה בו מדת הדין ולא בה

2. ילקוט שמעוני רות סימן תקצט :

מה צריך הכתוב להכריז עליו ועל אשתו ובניו, לפי שלא
היו מעכבים זה את זה מצרות עין שהיתה בכולן בזמן
שהאיש רוצה ואשה ובניה אינם רוצים או איפכא הגזרה
מסתלקת, אבל בזמן שאין אחד מעכב על חברו הגזרה
חלה עליה

3. פסיקתא דרב כהנא ז י :

בתחלה מתו סוסיהם וגמליהם וחמוריהם, ואחר כך מת
הוא, שני' וימת אלימלך איש נעמי. ואחר כך מתו שני
בניו, וימותו גם שניהם מחלון וכליון. ואחר כך מתה היא
4. נעמי מתייחסת למצבה כעונש שנגזר עליה מידי

שמים :

כִּי יֵצְאָה בִּי יַד ה'

כִּי הִמְרֵ-שֵׁ-דִי לִי מְאֹד

וְשֵׁ-דִי הִרְעֵ לִי

5. רות זוטא א כ :

אני מלאה הלכתי, מכאן מצינו שהיתה עשירה ומלאה.
ומי גרם לה שירדה מנכסיה ומת בעלה ובניה, צרת עין
שהיה בהן

6. רות א' א-ד :

וַיְהִי בַיּוֹם שֶׁפָּט הַשִּׁפְטִים וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיִּלְךְ אִישׁ
מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה לְגוֹר בְּשָׂדֵי מוֹאָב הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְשְׁנֵי
בָנָיו. וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נְעָמִי וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו
מַחְלוֹן וְכָלְיוֹן אֶפְרַתִּים מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי
מוֹאָב וַיְהִי שָׁם. וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נְעָמִי וַתִּשְׁאַר הִיא
וְשְׁנֵי בָנֶיהָ. וַיִּשְׁאוּ לָהֶם נָשִׁים מֵאֲבוֹת שֵׁם הָאֶחָת עֲרַפָּה
וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רות וַיֵּשְׁבוּ שָׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים.

7. רות א ו-ז :

ותקם היא וכלתיה ותשב משדי מואב כי שמעה בשדה
מואב כי פקד ה' את עמו לתת להם לחם. ותצא מן

13. ד"ר יעל ציגלר :

מהפסוקים הפותחים, לא ברור האם יש לשפוט את נעמי לרעה בשל פשעה של המשפחה שעזבה את הארץ. הפסוקים המאוחרים יותר, המתארים את חזרתה בסופו של דבר לבית לחם, מעורפלים באותה מידה, ומאפשרים קריאות מרובות של מניעה לשוב הביתה ושל הגישות הרגשות שליוו את חזרתה. על אף שצינו את נטייתו של הטקסט בכל אחד מהמקרים, נראה כי הוא שומר על אמביוולנטיות גלויה בנוגע לדמותה של נעמי. אמביוולנטיות זו באה לידי ביטוי גם במקורות חז"ל.

14. רות א' ח-יט :

וְתֹאמֶר נְעָמִי לְשֵׁתִי כְלִתְיָהּ לְכֹנֶה שְׁבִנָּה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּה יַעֲשֶׂה ה' עִמָּכֶם חֶסֶד כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם הַמֵּתִים וְעַמְדִי. יִתֵּן ה' לָכֶם וּמִצָּאֵן מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה וְתִשְׁקַל לָהֶן וְתִשָּׂאנָה קוֹלָן וְתִבְכְּינָה. וְתֹאמְרֶנָּה לָהּ כִּי אֶתְּךָ נָשׁוּב לְעַמְּךָ. וְתֹאמֶר נְעָמִי שְׁבִנָּה בְּנָתִי לָמָּה תִלְכְּנָה עִמִּי הַעוֹד לִי בָּנִים בְּמַעֲוֵי וְהָיוּ לָכֶם לְאַנְשִׁים. שְׁבִנָּה בְּנָתִי לָכֵן כִּי זָקַנְתִּי מִהָיִוֹת לְאִישׁ כִּי אִמְרָתִי יֵשׁ לִי תִקְוָה גַם הָיִיתִי הַלֵּילָה לְאִישׁ וְגַם יָלַדְתִּי בָּנִים. הֲלֵהֶן תִּשְׁבְּרֶנָּה עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ הֲלֵהֶן תַּעֲגִנָּה לְבִלְתִּי הָיִוֹת לְאִישׁ אֵל בְּנָתִי כִּי מִר לִי מְאֹד מִכֶּם כִּי יֵצֵאֶה בִּי יָד ה'. וְתִשְׁנֶנָּה קוֹלָן וְתִבְכְּינָה עוֹד וְתִשְׁקַ עֲרָפָה לְחַמּוֹתֶיהָ וְרוֹת דְּבָקָה בָּהּ. וְתֹאמֶר הִנֵּה שְׁבָה יְבַמְתֶּךָ אֵל עַמָּה וְאֵל אֶ-לֵהִי שׁוּבִי אַחֲרַי יְבַמְתֶּךָ. וְתֹאמֶר רוֹת אֵל תִּפְגְּעִי בִּי לְעִזְבֶּךָ לְשׁוּב מֵאַחֲרֶיךָ כִּי אֵל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֵלָיו עַמְּךָ עִמִּי וְאֶ-לֵהִיךָ אֶ-לֵהִי. כַּאֲשֶׁר תִּמְוֹתִי אֲמוֹת וְשֵׁם אֶקְבֹּר כֹּה יַעֲשֶׂה ה' לִי וְכֹה יִסִּיף כִּי הַמּוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֶךָ. וְתִרְאֵה כִּי מֵתְאַמְצָת הִיא לְלַכֵּת אֶתְּךָ וְתִחַדְלֵךְ לְדַבֵּר אֵלַיָּהּ. וְתִלְכְּנָה שְׁתֵּיהֶם עַד בְּאֵנָה בֵּית לָחֶם

15. מלבי"ם רות א ו-ז :

הנה כלם הסכימו לצאת מן המקום הזה כי חשבו שמזל המקום גורם... רק נעמי לבדה גמרה בדעתה לשוב משדי מואב... אחר שהחזיקו בדרך ובאו עד סוף ארץ מואב שהוא הדרך ההולך רק אל ארץ יהודה אז הסכימו גם הם לשוב אל ארץ יהודה

16. רות רבה ב יז :

אל בנותי אללי בנותי, כי מר לי מאד מכם בשבילכם כי יצאה בי ובבני ובבעלי יד ה'

17. רות תרגום א יג :

בבקשה בנותי, אל תמררו את נפשי, כי מר לי יותר מכם, כי יצאה בי מכה מלפני ה'.

18. רות זוטא א :

כיוון שראתה נעמי שקיבלה והטריחה עליה בבכיה גדולה, נתגלגלו רחמיה והטריחה עליה וקיבלתה

19. זוהר חדש רות לו ע"א :

מאי מכם? א"ר קרוניא אמר רב (כהנא) עאקו בלבאי (-) מר בלבי) מכם דאתון גרמתון לבניי דימותו (-שאתן גרמתן לבני שימותו)

20. רות זוטא א :

ותאמר נעמי לשתי כלותיה. מפני מה היתה מחזרת אותן? כדי שלא תתבייש.

21. רות רבה ב :

ותלכנה בדרך - הוצרה עליהם הדרך, והלכו בייחוד (-בנפרד)

22. רות רבה ב טז :

שבנה בנותי לכנה, ר' שמואל בר נחמני בש"ר יודן בר' חנינא בשלש מקומות כתיב כאן שבנה שבנה כנגד ג' פעמים שדוחין את הגר ואם הטריח יותר מכאן מקבלין אותו

23. זוהר חדש, אחרי מות עח ע"א :

נעמי אומרת שובנה בנותי. שובו שובו בתשובה

24. רש"י, רות א יח :

ותחדל לדבר אליה - מכאן אמרו אין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו

25. ד"ר יעל ציגלר :

ראינו שלוש גישות שונות העוסקות בשאלה מדוע נעמי מנסה למנוע מכלותיה להתלוות אליה. הגישה הראשונה מציעה כי נעמי מונעת מדאגה כנה לרווחתן של ערפה ורות. הגישה השנייה מציעה כי נעמי באמת ובתמים לא רוצה שכלותיה יתלוו אליה, בין אם היא כועסת עליהן או מובכת מהן. הגישה השלישית רואה זאת כמבחן שנועד לבדוק את כנותן של רות וערפה, במטרה לבצע את גיורן.

העמימות בנוגע לכוונתה של נעמי כאשר ניסתה לשכנע את כלותיה דומה לעמימות בנוגע לרצונה של עמי לשוב לבית לחם, ומרמזת על מורכבות דמותה של נעמי. ...

המורכבות הזו קיימת הן בתיאור המקראי של נעמי והן בייצוגים המדרשיים. ...